

Kursrapport för specialkursen Civilprocess, 15 hp

Kursansvariga: Magnus Gulliksson, Patricia Shaughnessy

Period: HT 2022

Kurskod: JU900A

1. Allmänt om kursen

Kursen är ägnad att ge fördjupade kunskaper inom civilprocessrätt i bred bemärkelse inklusive skiljeförfarande och medling. Särskild vikt läggs vid att utveckla studenternas teoretiska och metodologiska insikter och färdigheter, i rättsvetenskapen i allmänhet och civilprocessrätten i synnerhet. Ett viktigt och omfattande inslag i kursen är arbetet med PM-uppgiften, som är ägnad att ge en god förberedelse och träning inför det framtida examensarbetet.

2. Förändringar sedan förra kurstillfället

Kursen gavs med den nuvarande inriktningen och strukturen första gången HT 2021. Sedan förra kurstillfället och med beaktande av lämnade studentsynpunkter, har ett antal förändringar av kursplanen genomförts. Dels ingår inte basgruppsuppgiften att författa inlagor som underlag för det graderade betyget, väl att det fortfarande utgör ett obligatorium. Den i basgruppsuppgiften ingående individuella metakognitiva uppgiften har utgått. Dels har en kortare salstentamen införts, som motsvarar 30% av det graderade betyget. Därtill ingår numera den muntliga oppositionen på annan students PM i underlaget för det graderade betyget, motsvarande 10%. Inför kurstillfället HT 2022 utgjorde alltså den individuellt författade PM:n 60% av underlaget för det graderade betyget, resultatet från salstentamen 30% och opponeringen 10%. I syfte att inget examinationsmoment

Juridiska institutionen

skulle ”hoppas över”, krävdes därtill för godkänt betyg på *kursen* att minst 30% av maxpoängen för varje examinationsmoment uppnåddes.

3. Svar från kursenkäten

3.1 Kvantitativa frågor

Antal svar och svarsfrekvens framgår av den bilagda sammanställningen av kursenkäten. Överlag verkar respondenterna ha varit nöjda med kursen (fråga 1). Av de svarande har 83,4% angivit siffran 4 eller 5 av 5 på fråga 1, där 5 motsvarar ”instämmer helt” och 1 ”instämmer inte alls” (I det följande hänvisas till bilagan för procentsatser avseende respektive svarsalternativ.). En överväldigande majoritet menar också att ämnesinnehållet och undervisningen har varit relevant och givit förutsättningar för att uppnå de förväntade studieresultaten (frågorna 2 och 3). En nedbrytning av svaren för seminarieblocken A-B (frågorna 9–11) visar också att seminarieundervisningen varit uppskattad, i synnerhet block B som utgörs av ett antal rättgångsspel i miniatyr samt block C som utgörs av seminarier avsedda att illustrera sambandet mellan processrätten och materiell rätt. Basgruppsuppgiften – som går ut på att författa en inlägga till något av processspelsseminarierna i block B – anses vara givande av en överväldigande majoritet av respondenterna, vilket överträffas av seminarierna under block B som får ännu bättre omdömen (jämför svaren på frågorna 10 respektive 13).

Kurslitteraturen (fråga 8) framstår utifrån enkätsvaren som ändamålsenlig och till hjälp vid studierna, även om något fritextsvar riktar kritik mot huvudboken (Civilprocess). Basgruppsarbetet synes också ha fungerat väl (fråga 12).

Beträffande examinationsmomenten på kursen (frågorna 4, 13, 14, 15 och 18) och återkopplingen till dessa, framträder en mer splittrad bild. Basgruppsuppgiften har redan berörts ovan. Uppgiften att författa en individuell PM (fråga 15) framstår utifrån respondenternas svar som givande eller mycket givande. Detsamma gäller den feedback som härvidlag lämnas (fråga 17). En knapp majoritet förordar handledning i smågrupper vid PM-seminarier istället för enskild handledning (fråga 16). Respondenterna fördelar sig påfallande jämnt över hela skalan i svaren på frågan om PM-oppositionen är ett bra komplement till övrig examination (fråga 18). Här verkar tyvärr ett tekniskt missöde i enkätverktyget ha påverkat svarsalternativen, vilket även gäller svaren på fråga 19 som avser feedback på oppositionen.

Respondenterna verkar i huvudsak nöjda med denna. Ungefär en tredjedel av studenterna anser inte att tentamen utgör ett bra komplement till övrig examination på kursen (fråga 14).

Av de respondenter som läst andra specialkurser anger en överväldigande majoritet (6 av 8) att civilprocesskursen är svårare eller mycket svårare (fråga 20). Detta kan ställas mot den angivna studietiden per vecka (fråga 5), där hälften av respondenterna angivit att de lagt mindre än 39 timmar per vecka på kursen.

3.2 Fritextsvar

Fritextsvaren (frågorna 6 och 7) redovisas inte i bilagan. Ett representativt urval av svaren och sammanfattningar av vad som framkommit redovisas nedan.

3.2.1 Kursens styrkor

Fritextsvaren bekräftar bilden som tecknas av svaren till de kvantitativa frågorna, nämligen att undervisningen varit uppskattad. Några axplock:

”Undervisningen har varit jättebra. Intressanta seminarier, bra lärare och intressanta uppgifter. Förklaringarna som lärarna gjorde i slutet av seminarierna har varit fantastiskt bra och gjort så att jag verkligen förstått ämnet. Efter att ha läst Civilprocessen blev det uppenbart hur lite jag förstått av ämnet under den ordinarie kursen i processrätt. Den absolut mest lärorika kursen jag läst, dessutom inom ett väldigt svårt ämne. Uppsatsskrivande har varit enormt utvecklande och feedbacken som jag fått genom arbetet har verkligen utvecklat min förmåga att skriva. En mycket intressant och utvecklande kurs.”

”Kursen hade ett tydligt avstånd från grundkursen i den meningen att det i princip bara behandlades aktuella problemområden och fördjupande kritisk analytiska perspektiv. Detta gjorde att man verkligen fick öva sig i avancerad juridisk metod. Ett enormt givande moment är pm-skrivandet med handledare, seminarier och feedback. Inget annat moment på programmet har gett en sådan träning inför examensarbetet.”

”Undervisningstillfällena höll mycket hög kvalitet. Upplägget med mer praktiska rättegångspel var väldigt bra.”

Av fritextsvaren att döma var också lärarnas insatser på kursen uppskattade av respondenterna.

3.2.1 Kursens svagheter

Det är främst tre teman som återkommer i respondenternas kritik och förslag till förbättringar av kursen, nämligen arbetsbelastningen, upplägget av de olika momenten och hur de sinsemellan förhåller sig till varandra, samt salstentamen. Några exempel:

”Samtidigt som kursen var mycket lärorik och intressant, så var arbetsbelastningen väldigt hög. Jag tror att jag aldrig har pluggat så mycket som jag gjorde under civilprocessen. Framförallt i början av kursen var tempot mycket högt och jag studerade i alla fall en helgdag extra varje vecka för att hinna med. Anledningen till detta var nog att vi denna termin även hade en tenta, vilket innebar att man som student var tvungen att verkligen sätta sig in i seminariematerialet. Detta tillsammans med inlämningar till rättegångsspel och författandet av PM innebar att man i slutet av kursen var ganska slutkörd.”

”Det var för mycket att förbereda för varje seminarie med inläsning osv. Hann aldrig göra allt det som förväntades vilket gjorde att man hade lite svårt att hänga med ibland.”

”Upplägget med tentan, PM och opponering känns även felplanerat. Man får feedback på PM som inte har tid att använda eftersom man börjar tentaplugga. Sedan försvinner jullovet på att skriva uppsatsen. Deadlinen för PM:et ligger även onödigt långt ifrån opponeringen, det krävs verkligen inte 1 vecka att förbereda opponeringen, möjligtvis 3-4 dagar. Att skjuta upp PM inlämningen några dagar skulle göra kursen betydligt mindre stressig, alternativt så att man kan vara ledig några dagar under jullovet.”

”En tentafråga som faktiskt behandlar materialet som har studerats under kursen, jag och många andra gick från tentamen och var upprörda över att vi införskaffat all litteratur och lagbok när dessa sedan inte behövdes. Vad avser tillåtet tentamens material behöver detta ses över. Det är ohållbart att elever förväntas leta upp och skriva ut material som sedan ska stämplas, för att institutionen inte fått tillgång till att trycka ut materialet. Under all kritik.”

4. Analys och bedömning av kursens genomförande

Från såväl de kvantitativa frågorna som fritextsvaren är det tydligt att kursens innehåll och undervisningen varit uppskattat. Kritiken avser främst arbetsbelastning och examinationen i form av salstentamen samt oppositionsmomentet. Kursen har lidit av att ligga under B-perioden, vilket har inneburit att jul- och nyårshelgerna legat som en kil mellan tentamen och PM-examinationen. Konsekvensen har dels blivit ett komprimerat schema, syftande till att hinna med undervisning, kortare repetitionsperiod samt tentamen innan julhelgen, dels att helgerna konkurrerat med slutfasen av PM-arbetet.

Salstentamen infördes som ett incitament för studenterna att lägga viss möda på förberedelserna inför seminarierna. En erfarenhet från kursomgången HT 2021 var nämligen att ett snävt examinationsfokus på PM-uppgiften innebar att alltför många studenter ”satt av” seminarierna. Ett av fritextsvaren antyder att införandet av en bredare examination, inklusive salstentamen verkar ha haft avsedd effekt. Samtidigt är det tydligt att en av kursens bärande idéer – att kunskap och färdigheter bäst förvärfvas genom egen aktivitet – inte nått fram överallt. Det gäller särskilt vikten av att studenterna engagerar sig i diskussioner med varandra under seminarierna, och inte förväntar sig att kunskapsinhämtning är liktydigt med ett överflyttande av kunskap från en avsändare (läraren) till mottagarna (studenterna). Ett förslag till åtgärd som kan bidra till att ytterligare förbättra förutsättningarna diskuteras i avsnitt 5 nedan.

Fritextsvaren och svaren till fråga 20 indikerar att arbetsbelastningen och kursens svårighetsgrad uppfattats vara hög. Å andra sidan verkar hälften av respondenterna enligt fråga 4 inte ägnat heltid (40 timmar) åt kursen. Eftersom kursen går på heltid och förutsätter heltidsstudier blir det därför svårt att värdera påståenden om arbetsbelastningen, d.v.s. om uttalandena i fritextsvaren ger uttryck för hög arbetsbelastning i förhållande till heltidsstudier eller i förhållande till avsatt tid för kursen. Samtidigt framgår av svaren till fråga 4 att minst en tredjedel av respondenterna ägnat mer än 40 timmar åt kursen, vilket tyder på att kursen varit krävande. De åtgärder som planeras för att få en jämnare arbetsbelastning redovisas i nästföljande avsnitt 5.

Kritiken mot att tentamen (här avses med all säkerhet ordinarie tentamen), missar nog målet. Tentamen bestod av en fråga, vilket kommunicerats tydligt under kursen. Det säger sig självt att en fråga inte kan täcka in allt. Precis som vid all examination genom salstentamen kommer denna att utgöra ett stickprov av studenternas kunskaper och färdigheter. Kritik med innebörden att visst material ”inte behövdes” faller därför platt. Frågan som ställdes vid ordinarie tentamen gällde huruvida processhinder skulle avskaffas, helt eller delvis. Processhindersinstitutet har tagits upp i flera skepnader under kursens seminarier (rättskraft, talerätt, domstols behörighet), och relevanta perspektiv som kan anläggas (access to justice, processekonomiska överväganden) har likaså behandlats. Frågan täckte därför ett relativt brett fält, och det fanns ett flertal sätt att konstruera adekvata svar. Svårigheten i frågan låg delvis i att just se hur den kopplar an till innehållet i kursen och undervisningen, men det är precis denna typ av djupförståelse som examinationen bör testa. Det är emellertid tydligt att tentamens funktion och vilka rimliga förväntningar studenterna kan ha, bör kommuniceras och adresseras tydligare.

Från lärarhåll är erfarenheterna goda av att låta oppositionsmomentet ligga till grund för det graderade betyget. Detta har lett till bättre examinationsseminarier. Däremot bör bedömningskriterierna ses över. Idealt skulle även försvaret av den egna PM:n utgöra underlag för det graderade betyget, men detta kräver en kursplaneändring och kommer därmed inte bli aktuellt till nästa kursomgång.

Betygsstatistiken ser ut som följer:

Statistik	Antal	Andel (%)	
AB	11	45,8%	
Ba	10	41,7%	
B	3	12,5%	
SUMMA	24		

Resultatet framstår inte som anmärkningsvärt åt något håll för en specialkurs och föranleder ingen åtgärd.

5. Förändringar till nästa kursomgång

Baserat på erfarenheterna redan under HT 2021, fattades beslutet att flytta kursen till A-perioden, vilket genomförs under HT 2023. Detta innebär förhoppningsvis att de i avsnitt 4 beskrivna problemen med ett komprimerat schema försvinner eller åtminstone blir mindre påtagliga. Särskilt möda kommer att läggas på att schemalagningen för inlämningar av basgruppsuppgifter och PM-utkast inte krockar med tunga undervisningsinslag; detta gäller särskilt under seminarieblock B. Informationen om PM-opponeringen och tentamens funktion, utformning och syfte kommer att förtydligas, inte minst i kursbeskrivningen samt vid kursintroduktionen. Omfattningen av materialet till vissa seminarier kommer att ses över.

I samband med kursplaneändringen sattes gränsen för godkänt avseende varje examinationsmoment sattes till 30% av maxpoängen för respektive moment (PM, tentamen, opponering). Syftet med denna ordning var att omöjliggöra godkänt betyg på kursen utan att viss lägstanivå uppnåtts på samtliga examinationsmoment. Det skulle alltså inte kunna vara möjligt att erhålla godkänt betyg på kursen endast genom att lämna in en PM (med eller utan genomförd opposition och inlämnad tentamen). Samtidigt skulle gränsen på 30% av maxpoängen möjliggöra att en svagare prestation på ett visst moment kunde kompenseras med en starkare prestation på ett annat. Denna ordning har inte inneburit några praktiska problem, men det finns en teoretisk risk att någon student presterar precis 30% eller strax däröver på samtliga moment och ändå inte blir godkänd på kursen (eftersom detta kräver mer på något eller några av momenten). Det blir i en sådan situation oklart vilket eller vilka av momenten som skall omexamineras. Av den anledningen kommer fr.o.m. HT 2023 kravet för respektive examinationsmoment att höjas till 50% av maxpoängen.

För seminarierna under block A och block C kommer ett skärmförbud att införas. Syftet är att studenterna skall fokusera mindre på att anteckna verbatim vad lärarna säger, och mer på att delta i diskussionen. I den mån anteckningar förs, *bör detta ske selektivt*. Förbudet kommer sannolikt att ställa andra krav på seminarieförberedelser för studenterna, vilket kan innebära en pedagogisk utmaning. Erfarenheter från lärosäten både i Sverige och USA visar dock att ordningen ger goda effekter på såväl seminarieklimat som inläring (se t.ex. Harris, *The Risks of Technology in the Law Classroom: Why the Next Great Development in Legal Education Might Be Going Low-tech*, 51 U.B.C L. Rev. (2018) s. 773–799; Stenlund, *Avskärma?* –

vetenskapliga kommentarer om distraction, kommunikation och frihet på juristutbildningen, JP nr. 2/2019 s. 451–463). Handskrivna anteckningar kommer att vara tillåtna att medta till salstentamen, vilket bör lindra den upplevda bördan av skärmförbudet.

En pedagogisk åtgärd som vore önskvärd, men som tyvärr ligger utanför kursledningens kontroll, är att säkra tillgången till pedagogiskt adekvat utformade undervisningslokaler. Det är tydligt att basala hjälpmedel som whiteboardtavlor och inredning inte håller ett skick som svarar mot undervisningens behov. Det går t.ex. inte att med enkelhet möblera lokalerna som används vid seminarierna efter undervisningens behov. Whiteboardtavlor är dimensionerade för att lämna plats åt obsoleta overhead-dukarna som inte längre används, vilket leder till alltför liten skrivyta. Ventilationen är underdimensionerad i många salar; vädringsmöjligheter saknas på vissa ställen, troligen p.g.a. att större hänsyn tagits till stöldskyddet för den ålderstigna tekniska utrustningen än till studenternas och lärarnas arbetsituation och välmående.